

PROBLEME ACTUALE PRIVIND IDENTIFICAREA TEMEIURILOR PENTRU EFECTUAREA MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚIE

CURRENT PROBLEMS CONCERNING THE IDENTIFICATION OF THE THEMES FOR THE EXECUTION OF THE SPECIAL RESEARCH MEASURES

DOI: 10.5281/zenodo.3707684

CZU: 343.137.2

Ilie BOTNARI,
doctorand,
Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne

SUMMARY

The special investigative activity represents one of the most applicable actions of the law enforcement bodies in order to find hot traces of antisocial facts.

A key role in this activity is also the process of carrying out special investigative measures, including the recording of its results.

At the present stage, in judicial practice, the subjects of special investigative activities often face some normative problems in order to carry out special investigative measures, which is why we intend to approach them tangentially in the present scientific approach.

Keywords: legal matters, legal basis, antisocial facts, special investigation activity, special investigation measures.

REZUMAT

Activitatea specială de investigații reprezintă una dintre cele mai des aplicate acțiuni ale organelor de ocrotire a normelor de drept în vederea descoperirii pe urme fierbinți a faptelor antisociale.

Un rol primordial în cadrul acestei activități îi revine procesului de efectuare a măsurilor speciale de investigații, inclusiv consemnarea rezultatelor acesteia.

La etapa actuală, în practica judiciară, subiecții activității speciale de investigații deseori se confruntă cu unele probleme de ordin normativ în vederea realizării măsurilor speciale de investigații, fapt pentru care ne propunem să le abordăm tangențial în prezenta lucrare.

Cuvinte-cheie: subiecții de drept, teme legal, fapte antisociale, activitatea specială de investigație, măsuri speciale de investigații.

Introducere. Descoperirea infracțiunilor reprezintă procesul de efectuare de către organele împuternicite, conform competenței lor, a unui complex de acți-

uni de urmărire penală, de măsuri speciale de investigații și alte activități, în vederea constatării indicilor comiterii infracțiunii, acumulării probelor, stabilirii tuturor

persoanelor implicate în comiterea ei și aplicarea față de acestea a măsurilor prevăzute de lege. Relevarea infracțiunii este o parte componentă a cercetării cauzei și conține măsuri și activități, care urmăresc scopul de a stabili esența infracțiunii, persoanele implicate la comiterea ei, de a colecta probele necesare, precum și stabilirea tuturor circumstanțelor prevăzute de legea procesual-penală.

Un rol deosebit de important în descoperirea adevărului în procesul cercetării infracțiunilor îl are activitatea specială de investigații. Astfel, prin efectuarea măsurilor speciale de investigații putem obține răspuns la întrebările dacă a fost comisă infracțiunea, care sunt circumstanțele delictului, elucidate persoanele implicate, vinovăția lor etc.

Metode și materiale aplicate. În procesul elaborării prezentei lucrări au fost aplicate următoarele metode de investigație: analiza logică, analiza comparativă și sinteza.

În calitate de suport științific au fost utilizate cadrul normativ în vigoare, unele reflecții doctrinare din cadrul domeniului supus investigării.

Conținutul de bază. Activitatea specială de investigații asigură cunoașterea evenimentelor care au avut loc, a celor care se află în proces de pregătire sau se desfășoară în prezent, precum și a celor care pot să survină în viitor. Toate evenimentele, faptele și persoanele ce prezintă interes pentru descoperirea infracțiunilor, poartă un caracter tainic, necunoscut, iar măsurile speciale de investigații au menirea de a releva informații care dau posibilitate de a le stabili. Pregătirea și comiterea infracțiunilor presupun survenirea diferitor schimbări în mediul înconjurător, care se pot reflecta în urmele de pe diferite obiecte materiale sau în obiecte materiale propriu-zise. Depistarea acestor urme, a obiectelor și documentelor, stabi-

lirea referinței lor la pregătirea sau comiterea infracțiunii, constituie unul din scopurile activității speciale de investigații și procesului penal, care poate fi soluționat prin intermediul măsurilor speciale de investigații.

Necesitatea și importanța definirii legale a activității speciale de investigații reiese dintr-o altă necesitate ce se referă la înțelegerea corectă a esenței juridice și sferei de acțiune a unuia dintre cele mai importante domenii de activitate de stat, prin care guvernarea își realizează obligațiunea asumată față de cetățenii săi, și anume, cea de garant al principalelor valori sociale – drepturile și libertățile fundamentale ale omului - împotriva pericolelor generate de acei care nu se conformează rigorilor legii penale, care se eschivează de la răspunderea penală sau de la executarea pedepsei. Din perspectiva dreptului internațional, este absolut firesc ca un stat, pentru asigurarea valorilor supreme ale cetățenilor și securității naționale, să anticipeze și să reacționeze prompt în vederea sistării acțiunilor infracționale în curs de pregătire sau desfășurare. Or cel mai important lucru în acest sens este obținerea cât mai rapidă a informațiilor utile despre planurile și acțiunile criminale ale celor care pregătesc sau comit astfel de fapte. La fel de firească este și intervenția organelor competente ale statului în vederea identificării făptașilor și tragerii lor la răspundere atunci când, din anumite considerente, nu s-a reușit curmarea la timp a infracțiunilor [3, p. 49].

Având în vedere caracterul specific al activității speciale de investigații, legislatorul a impus un regim special de efectuare și consemnare a măsurilor speciale de investigații, a determinat nomenclatorul temeiurilor de efectuare a lor, a impus necesitatea respectării anumitor condiții de efectuare.

Pe de altă parte, necesitatea asigurării unui echilibru între nevoia de ocrotire permanentă a societății și cetățenilor, ca

valoare majoră, și imperativul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului solicită identificarea în plan legislativ a unor soluții optime în ceea ce privește utilizarea tuturor posibilităților acordate de către legislator.

Cu regret, urmare a mai multor consultări și ședințe comune din ultimii ani cu subiecții activității speciale de investigații, s-a constatat unanim faptul că legislația actuală nu oferă pârgii reale de acumulare a informațiilor și de efectuare a investigațiilor premergătoare urmăririi penale, iar conducătorul subdiviziunii este în drept să autorizeze doar culegerea de informații, chestionarea și identificarea persoanei, care se rezumă la acumularea informațiilor din sursele deschise și rețelele de socializare, ceea ce nu oferă pe deplin volumul informativ necesar pentru documentarea eficientă la faza premergătoare pornirii procesului penal. Mai mult, nici un mijloc de probă, acumulat în cadrul dosarului special, nu poate fi utilizat în calitate de probă în cadrul procesului penal. Astfel, se constată că în prezent, marea majoritate a dosarelor speciale sunt pornite pentru menținerea indicilor cantitativi.

În așa mod, legislația actuală reglementează diferit temeiurile și condițiile pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații în **Legea privind activitatea specială de investigații nr. 59 din 29.03.2012 la art.19** [1] și în **Codul de procedură penală** [2] la art.132³.

Articolul 19 al Legii ASI stipulează:

Temeiurile pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații sunt:

1) circumstanțele neclare în legătură cu pornirea urmăririi penale;

2) informațiile, devenite cunoscute, privind:

a) fapta prejudiciabilă în curs de pregătire, de comitere sau comisă, precum și persoanele care o pregătesc, o comit ori au comis-o;

b) persoanele care se ascund de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată ori care se eschivează de la executarea pedepsei penale;

c) persoanele dispărute fără urmă și necesitatea stabilirii identității cadavrelor neidentificate;

d) circumstanțele care pun în pericol ordinea publică, securitatea militară, economică, ecologică sau de altă natură a statului;

e) circumstanțele ce pun în pericol securitatea investigatorului sub acoperire sau a membrilor familiei acestuia;

3) actele procesuale ale ofițerului de urmărire penală, ale procurorului sau ale judecătorului de instrucție în cauzele penale aflate în procedura acestora;

4) interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte;

5) raportul ofițerului de investigații privind circumstanțele ce pun în pericol securitatea proprie, a familiei sale și a persoanelor apropiate lui.

Măsurile speciale de investigații se autorizează și se desfășurează în cazul când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

a) realizarea scopului procesului penal este imposibilă pe altă cale ori există un pericol pentru securitatea statului; și

b) măsura specială de investigații este proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului [1].

Articolul 132³ al Codul de procedură penală stipulează

Temeiurile pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații sunt:

1) actele procesuale de dispoziție ale ofițerului de urmărire penală, ale procurorului sau ale judecătorului de instrucție în cauzele penale aflate în procedura acestora;

2) interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale

altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte;

3) cererile de comisie rogatorie ale organelor de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte [2].

Legislația în vigoare privind activitatea specială de investigații fiind reglementată urmare a modificărilor legislației din 2012 și introdusă într-un capitol aparte în Codul de procedură penală, reprezintă în esență o transcriere a prevederilor legii ASI în Cod de procedură penală.

Totodată, la compartimentul temeiurile și condițiile pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații, în legea ASI, comparativ cu prevederile Codului de procedură penală, sunt stipulate mai multe temeiuri pentru efectuarea MSI, oferind posibilitatea efectuării lor în afara procesului penal la acumularea informațiilor privind fapta prejudiciabilă în curs de pregătire, persoanele care se ascund de organul de urmărire penală, persoanele dispărute fără urmă, circumstanțele care pun în pericol ordinea publică, securitatea statului, securitatea investigatorului sub acoperire, a ofițerului de investigații, a familiei sale și a persoanelor apropiate lui.

Deși formal legea privind activitatea specială de investigații acordă împuterniciri mai largi la identificarea temeiurilor pentru efectuarea MSI, în realitate aplicarea acestora în practică este ineficientă în contextul actualelor prevederi ale legislației.

La compartimentul consemnării efectuării măsurilor speciale de investigații se constată, de asemenea o deficiență a normelor juridice contradictorii atât în legea privind ASI, precum și în codul de procedură penală.

În acest sens, este de menționat că, potrivit prevederilor art. 22, alin.(1) al Legii ASI: „Ofițerul de investigații care

efectuează măsura specială de investigații întocmește un proces-verbal pentru fiecare măsură autorizată de judecătorul de instrucție sau de procuror” [1, art. 22] și prevederilor articolului 132⁵ alin.(1) al Codului de procedură penală: „Ofițerul care efectuează măsurile speciale de investigații întocmește un proces-verbal pentru fiecare măsură efectuată...”, iar articolul 132⁹ stipulează la alin.(1) că: „Interceptarea și înregistrarea comunicărilor (MSI) se efectuează de către organul de urmărire penală sau de către ofițerul de investigații.” și la alin.(7) că: „În termen de 24 de ore după expirarea termenului de autorizare a interceptării, organul de urmărire penală sau, după caz, procurorul întocmește la finele fiecărei perioade de autorizare, un proces-verbal privind interceptarea și înregistrarea comunicărilor” [2, art. 132^{5,9}].

Astfel, deși prevederile articolului 132⁴ ale Codului de procedură penală reglementează că procurorul care conduce sau exercită urmărirea penală pune, prin ordonanță motivată, măsura specială de investigații în executarea subdiviziunilor specializate ale autorităților indicate în Legea privind activitatea specială de investigații, constatăm o deficiență prin care la efectuarea măsurii speciale de investigații interceptarea și înregistrarea comunicărilor este împuternicit cu atribuția de efectuare și consemnare a MSI, organul de urmărire penală și procurorul.

Prin urmare „amploua și diversificarea fenomenului infracțional, în general, a criminalității organizate și a terorismului, în special, caracterul transfrontalier al rețelelor criminale, resursele logistice deosebite alocate de acestea pentru consolidarea activităților ilicite au făcut ca procedeele investigative clasice folosite de organele de urmărire penală să devină practic ineficiente și nerealiste. De aceea, societatea modernă a impus crearea unor

instrumente investigative complexe, dublate de adoptarea unor decizii-standard la nivel național și internațional, menite a conferi autorităților statale capacități sporite de control și combatere a infracționalității grave, chiar dacă, de multe ori, adoptarea și utilizarea unor astfel de mijloace au ridicat serioase controverse în materia încălcării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului” [6, p.10].

În acest context, se impun, în mod imperios, modificări în legislație pentru reglementarea clară a temeiurilor pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații, consemnarea efectuării lor, precum și elaborarea unor propuneri în vederea oferirii pârgurilor reale subiecților ASI, de acumulare a informațiilor și de efectuare a investigațiilor premergătoare urmăririi penale.

BIBLIOGRAFIE

1. Legea privind activitatea specială de investigații nr. 59 din 29.03.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.113-118 din 08.06.2012.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 248-251 din 05.11.2013.
3. Glavan Boris, Mîrzac Victor, Calcavura Ghennadie, Activitatea specială de investigații: conținutul noțiunii, esența juridică, delimitări conceptuale, În: Legea și viața, nr. 3/2019.
4. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 248-251 din 05.11.2013.
5. Glavan Boris, Mîrzac Victor, Calcavura Ghennadie, Activitatea specială de investigații: conținutul noțiunii, esența juridică, delimitări conceptuale, În: Legea și viața, nr. 3/2019.
6. G.-C. Maior, Un război al minții, Intelligence, servicii de informații și cunoaștere strategică în secolul XXI, București, Ed. RAO, 2011.

Prezentat: 13 februarie 2020.

Email: iliebotnari777@mail.ru